

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АМАТОРСЬКИЙ СПОРТ»

А.М. Апаров

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права

Київської державної академії водного транспорту

імені Гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного

Постановка проблеми. Наукове дослідження сутності спортивних правовідносин, передбачає визначення предметного та суб'єктного складу даного виду правовідносин. Особливість саме спортивних правовідносин обумовлюється тим, що основними суб'єктами фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності є фізичні особи, які отримують назву спортсменів, якщо наділені ознаками, що вказані в законі. Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність містить загальну класифікацію основних суб'єктів спортивних правовідносин і поділяє їх на дві групи: спортсмени аматори і спортсмени професіонали. Зважаючи на це, виникає цілком обґрунтована потреба розкриття сутності цих понять.

У сфері фізичної культури і спорту існує юридичний поділ спортсменів на любителів (*amateur, eligible*) та професіоналів (*professional, uneligible*). В українській мові вживається також англійське слово *аматор*, яке й перекладається як *любитель*. В англійській мові аматорів називають більш прийнятним словом «*eligible*», яке українською можна перекласти як: «підходящий, бажаний, той, хто може бути вибраним».

Історично поділ спортсменів на аматорів та професіоналів проходив за прибутковим принципом: ті, для кого спортивна діяльність була джерелом доходу, вважалися професіоналами, аматорами ж вважалися ті, хто брав участь у спортивних змаганнях заради задоволення, відпочинку та приємного відбування часу, а в основі їхньої спортивної діяльності лежала любов до спорту без будь-якої зацікавленості у винагороді чи в оплаті у певній формі.

Тобто, основним принципом аматорського статусу спортсмена як учасника цивільних правовідносин є принцип безоплатності його діяльності.

Вважається, що сучасне розуміння поняття «аматор» бере свої витoki з Англії. Саме англійські суспільні школи другої половини дев'ятнадцятого сторіччя мали вплив на велику кількість видів спорту. На той час відбувалося становлення багатьох видів спорту, та створення керуючих організацій з таких видів спорту та розширення їх повноважень. У свою чергу англійські суспільні школи зробили великий внесок у формуванні правил гри та становлення керуючих організацій видів спорту.

В англійському суспільстві вважалося, що головне – участь у спортивних змаганнях, а не перемога. До спорту ставилися як до важливого суспільного явища, яке формує культуру, освіту, високі моральні якості учасників змагань. Тогочасне англійське суспільство мало свої морально-нормативні принципи, що повинні були формувати «високі якості» джентльменів. З такими принципами вступали в протиріччя тренування або участь у спортивних змаганнях, бо це сприймалось як шахрайство, для того, хто займався цим виходило, що головне не участь,

а перемога. Яскравим прикладом такого стану речей є заборона Стефану Девісу брати участь у змаганнях серед любителів з греблі в Оксфорді у 1823 р., оскільки Стефан Девіс був за професією човнярем. До речі, саме цей випадок історики спорту називають як перше нормативно-практичне застосування понять «аматор» та «професіонал».

Перше поняття «аматор» в англійському спорті, з'явилося у першій половині XIX ст. в енциклопедії «Британіка», де зазначалось, що аматором є той, хто бере участь у будь-якому виді мистецтва, ремесла, гри, спорту чи іншої діяльності виключно для задоволення. Звідси виходить головна концепція аматорства – той, хто має переваги в силі чи майстерності, обумовлені професією, не повинен допускатися до любительських спортивних змагань.

Отже, у другій половині XIX ст. Англія мала великі переваги у сфері фізичної культури і спорту, а звідси і вплив на загальні тенденції розвитку світового спортивного руху. Тому коли П'єр де Кубертен (1896-1925 рр. президент МОК) ініціював відродження сучасних Олімпійських ігор, то він був вимушений рахуватися з вимогами англійських спортивних діячів щодо визнання аматорства в якості основного принципу олімпійського руху.

З наведеного вище слідує, що аматор здійснює свою спортивну діяльність лише для задоволення та реалізації особистих немайнових прав та інтересів, а правове регулювання цих правовідносин за змістом та ознаками є цивільно-правовим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями дослідження сутності особистих немайнових відносин в цивілістичній науці розглядалось досить широко такими вченими, як: Д.В. Боброва, О.А. Підпригора, О.В. Дзера, О.А. Пушкін, Д.М. Єгоров, М.М. Сибільов, В.П. Грибанов та іншими.

Більшість цивілістів схиляються до думки, що саме цивільне право, як галузь приватного права, має містити норми, які б визначали зміст особистих немайнових прав та механізми захисту в умовах громадянського демократичного суспільства з ринковою економікою [1, с. 19]. Такий підхід цілком чітко окреслює, що спортсмени аматори є суб'єктами цивільних правовідносин, а діяльність яку вони здійснюють є частиною предмету цивільно-правового регулювання.

Мета. Основною метою даної наукової статті є дослідження цивільно-правових аспектів визначення поняття аматорський спорт.

Основний результати дослідження. Нормативне закріплення інституту аматорства у спортивному праві вперше відбулось у Положенні МОК № 1 за 1894 р. Ці правила включали сім пунктів, головний із яких визначав аматора як людину, яка ніколи не брала участі у відкритих змаганнях, не змагалася за грошовий приз або гроші з якого-небудь іншого джерела, не брати участі у змаганнях з професіоналами і ніколи в житті не була оплачуваним викладачем чи інструктором з фізичного виховання.

Отже, другим фундаментальним принципом аматорського спорту є принцип відсутності спеціальної освітньої підготовки у сфері фізичної культури та спорту.

Слід зазначити, що принцип аматорства, як головний критерій допуску спортсменів на Олімпійські ігри у документах МОК ніколи не був однозначним та чітким. Після постійних уточнень він у загальних рисах був визначений лише у 1914 р. у документах Паризького конгресу МОК. У 1921 р. на Лозаннському

конгресі МОК спортивним федераціям було надано право визначати правовий статус спортсмена-аматора.

У 1971 р. МОК приймає нову редакцію Правила 26 Олімпійської хартії, яка встановлювала основні засади статусу учасника Олімпійських ігор. Так, учасник Ігор повинен дотримуватися традиційного олімпійського духу та етики, регулярного заняття спортом у вільний час без отримання будь-якої винагороди за участь. Такий спортсмен повинен мати основну роботу, щоб забезпечити своє теперішнє та майбутнє існування, а його засоби до існування не повинні бути отримані або залежні від «спортивних» доходів. Ні в теперішній час, ні в минулому він не повинен бути професіоналом, пів професіоналом або так званим «не-аматором» у будь-якому спорті, а також тренером. Спортсмену дозволялось отримувати допомогу від НОК або Національної спортивної федерації за встановлений період (від 30 до 60 днів на рік) перебування на зборах та участі у змаганнях, у тому числі в Олімпійських іграх. До такої допомоги входила оплата розміщення, харчування, проїзду, спортивного спорядження та інвентарю, медичної допомоги, а також кошти на покриття непередбачуваних витрат. Також до допомоги входила оплата страхування від нещасного випадку чи хвороби, пов'язаних зі спортом, було дозволено отримання спортивних стипендій. Проте діяла заборона МОК на компенсацію заробітної платні, крім виняткових обставин та з дозволу НОК та МСФ.

Подальших змін Правило 26 зазнало у 1974 р. на Сесії МОК у Відні, де воно змінило назву з «Положення про аматорство» на «Положення про допуск». Так, МОК дозволив спортсменам отримувати компенсацію заробітної плати за період підготовки до змагань та участі в них, а також допомогу в оплаті харчування та розміщення, транспортних витрат, спортивного інвентарю та форми, страхування, вартості лікування, фізіотерапії й оплати тренерів. Дозволялось також отримання спортсменами-студентами спортивних та академічних стипендій.

Як бачимо, аматорський спорт тісно пов'язаний із Міжнародним олімпійським рухом та має визначальний вплив на його формування. Спортсмени-аматори й досі складають переважну більшість у змаганнях на Олімпійських іграх. Проте, є очевидним еволюційний розвиток правового статусу спортсмена-аматора та особливо його матеріального та соціального забезпечення.

Відповідно до п.п. 9.7.4 п. 9.7 ст. 9 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. № 889-IV під терміном «аматорська спортивна організація, клуб» розумілася громадська організація, діяльність якої не спрямована на отримання доходу. Тобто, це таке об'єднання громадян, що створюється з метою задоволення потреб його членів у сфері фізичної культури і спорту, при цьому отримання доходу не ставиться за мету.

Так, прикладом аматорського спортивного клубу може бути спортивний клуб вищого навчального закладу. Наказом Міністерства освіти і науки України «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах» від 22 березня 2002 р. № 210 з метою поліпшення позакласної навчально-виховної фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи у навчальних закладах освіти, боротьби з негативними явищами, необхідністю розв'язання соціальних проблем передбачено створення спортивних клубів у навчальних закладах. Даним наказом затверд-

жено Типовий статут спортивного клубу вищого навчального закладу або установи, яким передбачено, що головним завданням спортивного клубу є, серед іншого, створення фізкультурно-спортивних аматорських об'єднань, секцій, команд з різних видів спорту.

Досить вдалим є нормативне визначення аматорського спорту на прикладі аматорського футболу, що було визначено у «Комплексній програмі розвитку футболу на 2004 – 2008 роки», схваленій постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2004 р. № 904. Так, у даній програмі було зазначено, що аматорський футбол передбачає зайняття фізичною культурою і спортом з метою гармонійного розвитку особистості, удосконалення фізкультурно-оздоровчої роботи у навчально-виховній, виробничій та соціально-побутовій сферах на основі створення сприятливих умов для задоволення потреб широких верств населення у збереженні та зміцненні здоров'я, підвищенні працездатності та в активному відпочинку, а також створення міцної основи для підготовки футболістів вищої спортивної кваліфікації. Завданнями аматорського футболу є: розширення мережі та удосконалення структури проведення всеукраїнських і регіональних змагань серед аматорських чоловічих і жіночих команд; створення умов для проведення змагань з футболу серед широких верств населення; підвищення рівня організації та проведення першого та другого етапів змагань на призи клубу «Шкіряний м'яч».

Взагалі, аматорський спорт розглядається як масовий спорт або широкий спортивний рух, в якому змагання й високий спортивний результат має значне місце, але більшою мірою він розглядається як засіб фізкультурного виховання.

Поняття аматорського спорту в українському законодавстві не знайшло визначення. Проте спробуємо дати визначення поняття аматорського спорту виходячи із цивільно-правової сутності даного суспільного явища.

Висновок. Отже, під «аматорським спортом» слід розуміти сукупність цивільних правовідносин (напряму спорту), які пов'язані з організацією та проведенням спортивних змагань з певних видів спорту серед спеціального кола суб'єктів цивільних правовідносин – спортсменів, які займаються спортом заради задоволення своїх особистих прав та інтересів та не ставлять за мету отримання від такої діяльності доходів у будь-якій формі і не мають спеціальної фізкультурно-оздоровчої чи спортивної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільне право України / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 533 с.
2. Закон України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. № 889-IV. Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Комплексної програми розвитку футболу на 2004 – 2008 роки» від 13 липня 2004 р. N 904. Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>
4. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про утворення фізкультурно-спортивних клубів та їх осередків у вищих, середніх і професійно-технічних навчальних закладах» від 22 березня 2002 р. N 210. Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>

Апаров А.М. Цивільно-правові аспекти визначення поняття «аматорський спорт»
У статті проаналізовані цивільно-правові аспекти визначення поняття «аматорський спорт». Пропонується науково-правове визначення поняття «аматорський спорт».

Ключові слова: цивільно-правові аспекти, аматорський спорт.

Апаров А.Н. Гражданско-правовые аспекты определения понятия «аматорский спорт»

В статье анализируются гражданско-правовые аспекты определения понятия «аматорский спорт». Предлагаются научно-правовое определение понятия «аматорский спорт».

Ключевые слова: гражданско-правовые аспекты, аматорский спорт.

Aparov A.N. Civil and legal aspects of amateur sport definition

Civil and legal aspects of amateur sport definition are analysed in the article. A scientific and legal definition of amateur sport is offered.

Key words: civil and legal aspects, amateur sport.

Стаття надійшла до редакції 22.06.2011.